

Številka: 013-16/2018/10

Datum: 19. 9. 2019

GRADIVO K POSAMEZNYM TOČKAM DNEVNEGA REDA 4. SEJE SVETA VLADE RS ZA DIALOG O VERSKI SVOBODI

1. V ŠOLAH IN VRTCIH NAJ SE OTROKOM ISLAMSKE VEROIZPOVEDI ZAGOTOVI PREHRANA BREZ SVINJSKEGA MESA OZIROMA MASTI, na predlog Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji

OPIS IN ZAMEJITEV ZADEVE

Islamska skupnost v Republiki Sloveniji (ISRS) je v pobudi za obravnavo na seji Sveta z dne 27. 9. 2016 med drugim zapisala:

»Težava s prehrano za otroke v šolah in vrtcih: veliko staršev se pritožuje in prosi za pomoč pri reševanju tega vprašanja. Šole in vrtci nimajo zakonske podlage za zagotovitev prehrane brez svinjine za tiste otroke, ki si tega želijo. Menimo, da bi Ministrstvo za šolstvo lahko rešilo to težavo. Šolam in vrtcem je potrebno dati navodila, kako naj ravnajo v primeru prošnje, da se zagotovi prehrana za otroke, ki ne konzumirajo svinjskega mesa in vsega drugega, kar vsebuje svinjsko meso ali mast. Trenutno ne obstaja možnost izbire, čeprav se prehrana plačuje. Te težave so posebej vidne v začetku šolskega leta. Nekateri starši pridobijo zdravniško potrdilo, da je otrok alergičen na svinjsko meso in na podlagi izdanega potrdila šole in vrtci zagotovijo poseben obrok. Če je to res, je to rešitev za posamezne otroke, če je potrdilo neresnično, potem gradimo lažno družbo licemernih ljudi in odnosov. To vprašanje ne bi smelo biti v rokah posameznika, temveč je to vprašanje civilizacijskega razvoja družbe, v kateri živimo. Prepričani smo, da to ni tako velik problem, kakor ga predstavljajo v šolah ali vrtcih, saj se obrok vedno lahko pripravi z dvema jedema, med katerimi bi otroci lahko izbirali. Zavedamo se, da je težava resna. Otroci so pogosto stigmatizirani.«.

Čeprav se zgoraj navedeno besedilo ISRS izrecno sklicuje na »želje otrok« in »dejstvo otroškega nekonzumiranja svinjskega mesa in vsega drugega, kar vsebuje svinjsko meso ali mast« sedež Sveta ugotavlja, da je splošnoznano

dejstvo, da opisano želeno prehrano otrok islamske vere narekuje islamska vera¹. Na sedežu Sveta smo zaradi razloga natančne določitve/zamejitve zadeve, v navedenem besedilu izražene zadeve, zadevo poimenovali: »V šolah in vrtcih naj se otrokom islamske veroizpovedi zagotovi prehrana brez svinjskega mesa oziroma masti«.

1.1. PREHRANA IN VERSKA SVOBODA

Prehranjevanje, ki ga narekuje vera je izraz zunanje manifestacije verske svobode oziroma pozitivnega vidika verske svobode oziroma »**praksa**«, ki **uživa varstvo** po prvem odstavku 9. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah² oziroma 41. členu Ustave Republike Slovenije.

Ustavno sodišče Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: ustavno sodišče) glede dolžnosti države pri zagotavljanju verske svobode v 92. točki obrazložitve ustavnosodne odločbe št. U-I-92/07 (Uradni list RS, št. 46/10; v nadaljnjem besedilu: ustavnosodna odločba) ugotavlja, da je verska svoboda **v prvi vrsti obrambna pravica** oziroma **pravica negativnega statusa**, zato država ne sme nedopustno posegati v razmerja, varovana v prvem in drugem odstavku 41. člena Ustave Republike Slovenije.

Kljub navedenemu pa »dolžnost države omogočati nemoteno uresničevanje verske svobode« terja tudi **določene pozitivne ukrepe**, med katere 94. točka obrazložitve ustavnosodne odločbe uvršča pozitivne ukrepe, s katerim država zagotavlja in gradi strpnost med pripadniki različnih ver ali prepričanj, preprečuje neupravičeno razlikovanje na podlagi vere tudi med posamezniki (npr. pri zaposlovanju, kjer to ni nujno po naravi stvari) in osebam, ki jim je otežen dostop do verske oskrbe v določenih okoliščinah (npr. vojakom, zapornikom ipd.), omogoča dostop do verske oskrbe.

Glede **pozitivne obveznosti države pri zagotavljanju verske svobode** je Evropsko sodišče za človekove pravice, ki zagotavlja minimalne standarde v varstva človekovih pravic, v življenjskem primeru **zagotavljanja zaporniške prehrane** (ESČP, Jakobski zoper Poljsko, št. 18429/06, 2010), **ki je nedvomno edina možna prehrana zapornikov**, ugotovilo kršitev verske svobode zaporniku budistične vere zaradi nezagotavljanja možnosti uživanja brezmesnih obrokov, ki zaporu ni predstavljala pretirane obremenitve.

Sedež Sveta ne razpolaga s podatkom, da bi kdor koli pred ustavnim sodiščem ali pred Evropskim sodiščem za človekove pravice zatrjeval kršitev verske svobode v življenjskem primeru državnega nezagotavljanja prehrane oziroma natančneje

¹ Uživanje svinjine/svinjskega mesa prepoveduje temeljno versko besedilo ISRS – Koran v naslednjih poglavjih in verzih: Koran (2:173 in 6:145).

² Prim. sodbo ESČP v zadevi *Cha'are Shalom v. Tsedek proti Franciji* z dne 27. 6. 2000 in *Jakóbski proti Poljski* z dne 7. 12. 2010.

državnega nezagotavljanja versko narekovane prehrane otrok v šolah in vrtcih (npr. prehrane brez svinjskega mesa oziroma masti).

1.2. ZAKONSKA UREDITEV PODROČJA PREHRANE V ŠOLAH IN VRTCIH

Ustavno sodišče v 9. točki obrazložitve ustavnosodne odločbe U-I-189/10 ugotavlja, da so vrtci, šole in drugi vzgojno-izobraževalni zavodi, v katerih se vzgajajo in izobražujejo otroci in mladostniki, v svojem temelju namenjeni opravljanju vzgojno-izobraževalne dejavnosti, in da je zakonodajalec tisti, ki pove, na kakšen način se bo opravljala vzgojno-izobraževalna dejavnost³, kakor tudi vse druge spremljajoče dejavnosti, med katere se uvršča tudi zagotavljanje prehrane otrok in mladostnikov, ki v teh prostorih bivajo in se izobražujejo in so namenjene le temu, da se zagotovi temeljni cilj, zaradi katerega so vzgojno-izobraževalni zavodi ustanovljeni.

Spremljajočo dejavnost prehrane v šolah in vrtcih oziroma organizacijo šolske prehrane za učenke in učence ter dijakinje in dijake ureja Zakon o šolski prehrani (Uradni list RS, št. 3/13, 46/14 in 46/16 – ZOFVI-L; v nadaljnjem besedilu: ZŠolPre-1). Zakon velja za osnovne in srednje šole ter za osnovne šole v okviru zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v RS, ki izvajajo javno veljavne vzgojno-izobraževalne programe, ne pa tudi za udeležence izobraževanja odraslih. *Določbe šestega in osmega odstavka 4. člena⁴ ter 19. in 20. člena⁵ ZŠolPre-1 pa se smiselno uporabljajo tudi v vrtcih, zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, domovih za učence, dijaških domovih ter v centrih šolskih in obšolskih dejavnosti.⁶*

³ Vzgojno-izobraževalno dejavnost oziroma osnovnošolsko izobraževanje v skladu z določbo 1. člena Zakona o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/06 - uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 - ZUJF, 63/13, 46/16 - ZOFVI-K, 49/16 - popr.) izvajajo javne in zasebne šole ali pa se izvaja kot izobraževanje na domu. Vzgojno-izobraževalno dejavnost oziroma predšolsko vzgojo v skladu z določbo 1. člena Zakona o vrtcih Zakon o vrtcih (Uradni list RS, št. 100/05 - uradno prečiščeno besedilo, 25/08, 98/09 - ZIUZGK, 36/10, 94/10 - ZIU, 62/10 - ZUPJS, 40/11 - ZUPJS-A, 40/12 - ZUJF, 14/15 - ZUUJFO, 55/17) izvajajo javni in zasebni vrtci.

⁴ Navedena odstavka 4. člena ZŠolPre-1 pri organizaciji prehrane nalagata *upoštevanje smernic* za prehranjevanje v vzgojno-izobraževalnih zavodih, sprejetih na Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje in *njihovo predpisano vsebino* (cilje, načela in vzgojno-izobraževalne dejavnosti, povezane s šolsko prehrano, ter strokovne usmeritve in navodila, ki opredeljujejo merila za izbor živil, načrtovanje sestave, količinske normative in način priprave šolske prehrane ter časovni okvir za njeno izvedbo, ki jih določi javni zdravstveni zavod, pooblaščen od ministrstva, pristojnega za zdravje) ter *prepoved nameščanja prodajnih avtomatov* za distribucijo hrane in pijače.

⁵ 19. člen ZŠolPre-1 ureja notranje spremljanje zadovoljstva otrok s šolsko prehrano in dejavnostmi šole za vzpodbujanje zdravega prehranjevana; 20. člen ZŠolPre-1 ureja strokovno spremljanj skladnosti šolske prehrane s strokovnimi usmeritvami.

⁶ Glej tretji odstavek 2. člen ZŠolPre-1.

ZŠolPre-1 glede organizacije šolske prehrane določa, da je šola v dneh, ko poteka pouk v skladu s šolskim koledarjem, *dolžna* organizirati *malico*⁷, kot *dodatno ponudbo* pa *lahko* šola organizira tudi *zajtrk*, *kosilo* in *popoldansko malico*⁸. Iz navedenega je razvidno, da je zakonodajalec kot dolžnost šol uredil samo zagotavljanje malice in da bi bilo mogoče dodatno, za šole neobvezno ponudbo šolske prehrane (kosila, zajtrki in popoldanska malica), glede na neobveznost in plačljivost,⁹ mogoče šteti za opravljanje gospodarske dejavnosti oziroma uresničevanje človekove pravice do svobodne gospodarske pobude iz 74. člena Ustave Republike Slovenije.

ZŠolPre-1 ne ureja nobene *posebne pravice do prehrane, ki ustreza verskim ali drugim svetovnonazorskim prepričanjem* otrok oziroma njihovih zakonitih zastopnikov oziroma posebnega pravnega okvirja, ki bi verskim skupnostim podeljeval poseben status, katerega del bi bile posebne pravice oziroma posebni privilegiji verskih skupnosti. Cilji ZŠolPre-1 so zagotavljanje dostopnosti zdrave, kakovostne šolske prehrane, temelječe na načelih trajnostne potrošnje, s katero se vpliva na optimalni razvoj učencev in dijakov, na razvijanje zavesti o zdravi prehrani in kulturi prehranjevanja, na vzgajanje in izobraževanje za odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja in okolja ter enakih možnosti učencev in dijakov iz socialno manj vzpodbudnih okolij pri doseganju vseh naštetih ciljev.

ZŠolPre-1 vsebuje glede *vrste prehrane* dve določbi. Prva določa, da dietno prehrano oziroma dietne obroke organizira šola v okviru dodatne ponudbe v skladu s svojimi zmožnostmi¹⁰, druga pa, da se pri organizaciji šolske prehrane (tako obvezne malice kot dodatne ponudbe) upoštevajo smernice za prehranjevanje v vzgojno-izobraževalnih zavodih, sprejete na Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje¹¹. Očitno je, da tudi otroci, ki imajo zaradi zdravstvenih razlogov medicinsko predpisano dietno prehrano, po ZŠolPre-1 nimajo posebne pravice do te hrane, pač pa ZŠolPre-1 šolam nalaga samo organizacijo dietnih obrokov v okviru dodatne ponudbe v skladu z zmožnostmi šole.

Ker prehrana brez svinjskega mesa in masti ni dietna hrana, pač pa posledica vsebine vsakokratnega posameznega, konkretnega jedilnika oziroma načrtovanja jedilnika, so za oblikovanje konkretnega jedilnika pravno relevantne tudi določbe o načrtovanju jedilnika iz *Smernic za prehranjevanje v vzgojno-izobraževalnih*

⁷ Tretji odstavek 4. člena ZŠolPre-1. Cena malice skladno s petim odstavkom 4. člena ZŠolPre-1 določa s sklepom minister, pristojen za izobraževanje, praviloma pred začetkom vsakega šolskega leta.

⁸ Četrti odstavek 4. člena ZŠolPre-1.

⁹ Prvi odstavek 7. člena ZŠolPre-1.

¹⁰ Četrti odstavek 4. člena ZŠolPre-1.

¹¹ Šesti odstavek 4. člena ZŠolPre-1.

Smernice so na voljo

na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/Prehrana/Smernice_prehrana_2010.pdf (25. 2. 2019).

ustanovah (v nadaljevanju Smernice iz leta 2010)¹², ki jih je sprejel Strokovni svet RS za splošno izobraževanje na 135. dopisni seji dne 11. avgusta 2010.

Smernice iz leta 2010 navajajo, da sta Ministrstvu, pristojni za šolstvo in zdravje že v letu 2005 sprejeli *Smernice, ki predstavljajo priporočila za načrtovanje zdrave prehrane v vzgojno-izobraževalnih zavodih*¹³ in služijo kot izhodišče za načrtovanje jedilnikov, pri čemer je treba upoštevati ustrezne kadrovske in tehnične pogoje v kuhinjah.

Enako kot ZŠolPre-1 tudi Smernice iz leta 2010 in Smernice iz leta 2005 ne urejajo vsebine jedilnika oziroma načrtovanja jedilnika obvezne in dodatne ponudbe šole, na podlagi kriterija posebne osebne okoliščine veroizpovedi (npr. prehrane brez svinjskega mesa in masti za otroke in mladostnike islamske veroizpovedi). Smernice iz leta 2010 kot splošno izhodišče izpostavljajo, da je temeljni cilj zagotavljanja šolske prehrane v vzgojno-izobraževalnih zavodih *optimalni razvoj otrok in mladostnikov ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo*.

Prehrana otrok v vrtcih je s sistemskega vidika urejena s področno zakonodajo – Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj, (v nadaljevanju: ZOFVI)) ter Zakonom o vrtcih (Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 25/08, 98/09 – ZIUZGK, 36/10, 62/10 – ZUPJS, 94/10 – ZIU, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO in 55/17, (v nadaljevanju: ZVrt)).

ZOFVI ureja možnost, da ustanovitelj v aktu o ustanovitvi vrtca ali šole določi, da se bo spremljajoča dejavnost organiziranja prehrane izvajala v okviru služb ustanovitelja¹⁴, možnost subvencioniranja prehrane za učence, vajence in dijake iz sredstev državnega proračuna¹⁵ in prispevke za plačilo prehrane učencev, vajencev, dijakov in študentov višjih šol¹⁶.

ZVrt določa, da je prehrana del programa, v ciljih in načelih pa določa, da morajo vrtci zagotoviti pogoje za otrokov telesni in duševni razvoj. Tega ne morejo zagotavljati brez kakovostne prehrane in pravnega odnosa do hrane. Pri organizaciji in pripravi prehrane morajo vrtci v delu, ki jih zavezuje, upoštevati tudi ZŠolPre-1.

¹² MDDSZE: Prehrana, na voljo prek spletnega naslova:

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/prehrana, 19. 5. 2019.

¹³ Smernice iz 2005 so na voljo na:

http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javno_zdravje_09/Smernice_zdravega_prehranjevanja.pdf, 19. 5. 2019.

¹⁴ Tretji odstavek 42. člena ZOFVI.

¹⁵ 21 alineja sedmega odstavka 81. člena ZOFVI.

¹⁶ 83. člen ZOFVI.

1.3. STALIŠČE ZAGOVORNIKA NAČELA ENAKOSTI

Zagovornik načela enakosti je v življenjskem primeru osnovne šole, ki je prehrano prilagodila veroizpovedi skupine otrok oziroma posredno judovski in muslimanski veroizpovedi njihovih staršev, sprejel stališče, da vsebinska razumna ali primerna prilagoditev, ki sicer na obravnavanem področju ni zakonsko uveljavljena, ne posega v pravice drugih in ne pomeni diskriminacije vseh ostalih posameznikov in posameznic, ki tovrstne prilagoditve ne potrebujejo.¹⁷

1.4. ANKETA O ODZIVNOSTI ŠOLSKE PREHRANE NA VERSKO OZIROMA NAZORSKO PREPRIČANJE UČENCEV SLOVENSКИH OSNOVNIH ŠOL

Na sedežu Sveta smo izvedli anketo o odzivnosti šolske prehrane na versko oziroma nazorsko prepričanje učencev slovenskih osnovnih šol, in sicer prek spletne aplikacije 1KA¹⁸. V anonimno reševanje smo jo prek njihove diskusijske skupine ponudili ravnateljem slovenskih osnovnih šol. Izpolnjevali so jo od 9. do 14. 5. 2019.

V Prilogi pod zaporedno številko 4.1 v zadnjem poglavju tega besedila najdete grobe rezultate te ankete. Da bi spodbudil razpravo na seji, sedež Sveta uvodoma ugotavlja, da:

- se je na prošnjo po izpolnitvi ankete odzvalo 59 ali 13 odstotkov vseh ravnateljev in ravnateljic slovenskih osnovnih šol¹⁹;
- odziv na anketo ni bil dovolj velik, da bi lahko na podlagi rezultatov sklepali o odzivnosti celotnega sistema šolske prehrane na versko oziroma nazorsko prepričanje učencev slovenskih osnovnih šol;
- iz rezultatov ankete vseeno sledi, da se nekatere slovenske osnovne šole (vsaj 29 oziroma 49 odstotkov respondentov) pri organizaciji prehrane odzivajo na versko in nazorsko prepričanje svojih učencev;
- je med respondenti najpogostejša prilagoditev zagotavljanje obrokov, ki ne vsebujejo svinjskega mesa in svinjske masti;
- si med respondenti takšne prilagoditve najpogosteje želi zgolj majhno število učencev;

¹⁷ Pojasnilo z dne 21.11. 2018, opr. št. 0700-57/2016, je objavljeno na spletnem naslovu: <http://www.zagovornik.si/primerna-prilagoditev-na-osnovi-veroizpovedi-pri-zagotavljanju-prehrane-v-soli/>, 19. 6. 2019.

¹⁸ Glejte: <https://www.1ka.si>, 9.4. 2019.

¹⁹ Podatke o številu osnovnih šol iz leta 2018 smo povzeli prek spletnega naslova: <http://www.eurydice.si/novice/zadnje-novice/solsko-letu-2018-2019-statisticni-podatki-in-novosti>, 19. 4. 2019.

- dobri polovici vseh šol, ki med respondenti zagotavljajo takšno prilagoditev prehrane, odločitev o tem prinaša dodatna bremena, vendar storitev še zmorejo z obstoječimi finančnimi, kadrovske in organizacijskimi viri.

2. RAZPRAVA O POMISLEKIH ISLAMSKE SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI GLEDE NAČINA REGISTRACIJE VERSKIH SKUPNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI, na predlog Ministrstva za kulturo

Mufti dr. Nedžad Grabus je v intervjuju z novinarko Katarino Vukovič v oddaji Sveto in svet na Prvem programu Televizije Slovenija dne 8. 5. 2019 (in v ponovitvi te oddaje dne 14. 8. 2019) opozoril na problem »ideološkega koncepta razumevanja religije« v Sloveniji, s katerim »določeni uradniki oziroma odgovorne osebe v državi... izvajajo eksperiment z muslimani na svoj način... in se poskušaj[oj] igrati z muslimani in ne dovolij[oj], da bi se ta verska skupnost kot organizirana popolnoma ukoreninila in razvila«. Kot eksperiment oziroma igro z muslimani je označil zakonsko predpisan pogoj, po katerem lahko versko skupnost v Republiki Sloveniji ustanovi 10 polnoletnih državljanov ali tujcev, ki imajo na njenem ozemlju prijavljeno stalno prebivališče. Med drugim ga je motilo, da je mogoče v Sloveniji ustanoviti več verskih skupnosti s podobno ali enako veroizpovedjo.

Dr. Grabus je v istem intervjuju izrazil potrebo po široki razpravi o tej temi in to razpravo povezal s skrbjo za status Islamske skupnosti v Republiki Sloveniji oziroma slovenskih muslimanov. Dejal je: »Da bi to razumeli, moramo imeti resen dialog in pogovor s tistimi, ki razumejo zadeve v Sloveniji v širšem kontekstu. Ni dovolj, da se tukaj s tem vprašanjem ukvarja samo Urad za verske skupnosti, ni dovolj, da se s tem vprašanjem ukvarjajo samo določene vladne službe, ampak mora biti tu konsenz širših dejavnih ljudi v Sloveniji, ki razumejo ta vprašanja, in da mi povemo občasno tudi svoje mnenje... Povedati želim, da smo zaskrbljeni v tem smislu kot islamska skupnost, v kateri smeri se razvija učenje in življenje muslimanov v Sloveniji, izolacija, getoizacija muslimanov v Sloveniji, ukvarjanje z marginalnimi zadevami, zadevami obleke, zadevami drugačnega manifestiranja religije, pogleda na svet. [Takšna obravnava] bo muslimane obeležila, getoizirala jih bo in potem ne bodo imeli kredibilnosti ne v Sloveniji ne širše, da bi lahko sodelovali v širši družbi kot resen dejavnik«.

Tema je vsaj v segmentu registracije verskih skupnosti nedvomno povezana s človekovo pravico do verske svobode (glejte Odl. US št. U-I-92/07, Uradni list RS, št. 46/10, odst. 112 -126).

S sedeža Sveta smo muftija dr. Grabusa dne 20. 6. 2019 prosili, naj za razpravo o tej temi predlaga morebitne dodatne sogovornike ali predloži morebitno dodatno gradivo, vendar se do datuma sklica te seje na našo prošnjo ni odzval.

V Prilogi pod zaporedno številko 4.2. v zadnjem poglavju tega besedila najdete prepis navedenega dela intervjuja dr. Grabusa in spletno povezavo do posnetka celotnega intervjuja v arhivu Radiotelevizije Slovenija.

V Prilogi 4.3 pod zaporedno številko v zadnjem poglavju tega besedila najdete informacijo Ministrstva za kulturo o ureditvi registracije islamskih verskih skupnosti v Avstriji in na Hrvaškem, na katere se v intervjuju sklicuje dr. Grabus.

3. VERSKA SVOBODA IN DELO SVETA VLADE RS ZA DIALOG O VERSKI SVOBODI, na predlog Ministrstva za kulturo

V Republiki Sloveniji, vsaj po podatkih sedeža Sveta, ne poznamo sodnega primera, ki bi obravnaval vsaj domnevno kršitev verske svobode. Zoper Republiko Slovenijo zavoljo vsaj domnevne kršitve verske svobode ni bil sprožen noben postopek pred Evropskih sodiščem za človekove pravice. Svet bo na opravljenih sejah, vključno z aktualno, obravnaval osem vsebinskih točk, med njimi štiri, ki jih je predlagala Islamska skupnost v RS in eno, ki se nanaša na njeno delovanje²⁰. V letu 2018 seje ni bilo, ker nihče izmed kvalificiranih predlagateljev (to so: registrirane verske skupnosti, vlada, ministrstva, vladne službe ter člana Sveta, ki sta strokovnjaka za religijo in področje prepovedi diskriminacije zaradi različnih osebnih okoliščin) Svetu v obravnavo ni predložil nobene teme. S prvo točko na tokratni seji bomo izčrpali tudi predloge registriranih verskih skupnosti, ki smo jih za obravnavo predvideli na svoji drugi seji. Edini kvalificirani predlagatelj, ki je Svetu predlagal obravnavo katere izmed tem in ni registrirana verska skupnost, je bilo Ministrstvo za kulturo. Člani Sveta zaenkrat niso izkoristili možnosti oblikovanja skupnih (enotnih) stališč, priporočil ali mnenj na področju verske svobode. V skladu s tretjim odstavkom 3. člena Sklepa o ustanovitvi Sveta Vlade RS za dialog o verski svobodi (opr. št. 00405-4/2015-5, 12. 6. 2015) bo mandat članom Sveta v tem, sploh prvem sklicu potekel 11. 6. 2020. Cilj razprave ob tej točki dnevnega reda je ovrednotenje in optimizacija dela Sveta. Prosimo vas torej za premislek o opravljenem delu in o tem, kako bi lahko delovali še bolje.

²⁰ Vsi dokumenti, vključno z gradivi za seje in zapisniki, so zbrani na spletnem naslovu: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/svet-vlade-republike-slovenije-za-dialog-o-verski-svobodi>, 19. 9. 2019.

4. PRILOGE

4.1. ANKETA O ODZIVNOSTI ŠOLSKE PREHRANE NA VERSKO OZIROMA NAZORSKO PREPRIČANJE UČENCEV SLOVENSКИH OSNOVNIH ŠOL

Q1	Kako se v organiziranju šolske prehrane odzivate na želje učencev po pripravi obrokov, ki odstopajo od jedilnikov, pripravljenih v skladu s siceršnjimi strokovnimi zahtevami in predpisi?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (V sklopu naše šolske prehrane dopuščamo zgolj izjeme, ki na podlagi zdravnikovega potrdila izhajajo iz zdravstvenega stanja učenca.)	16	27%	28%	28%
	2 (V sklopu naše šolske prehrane dopuščamo samo tradicionalne prilagoditve jedilnika (npr. brezmesni petki) in izjeme, ki na podlagi zdravnikovega potrdila izhajajo iz zdravstvenega stanja učenca.)	13	22%	22%	50%
	3 (Učencem, ki svoje želje po prehrani utemeljujejo z nemedicinskimi razlogi, lahko ponudimo izbiro obeda, ki ga pripravljamo za učence z zdravstvenimi posebnostmi ali iz sicer razpoložljivih sestavin.)	19	32%	33%	83%
	4 (Drugo (prosim, pojasnite):)	10	17%	17%	100%
Veljavni	Skupaj	58	98%	100%	
		Povprečje	2.4	Std. Odklon	1.1

Q1_4_text	Q1 (Drugo (prosim, pojasnite):)				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	nudimo tudi obroke izven zdravniških diet (npr. vegeterijanske, brez svinjine), vendar po nekoliko	1	2%	10%	10%

	višji ceni.				
	upoštevamo diete na podlagi zdravniških potrdil o zdravstvenem stanju učencev, dopuščamo prilagoditev jedilnika zaradi verskih razlogov	1	2%	10%	20%
	v sklopu naše šolske prehrane dopuščamo možnost brezmesnega jedilnika, ki izhaja iz osnovnega, upoštevamo brezmesni jedilnik v času velikonočnega časa in za muslimansko vero svinjino nadomestimo z drugimi vrstami mesa in mesnih izdelkov. dietno prehrano oizvajamo le na podlagi zdravniških potrdil	1	2%	10%	30%
	pri pripravi jedilnikov v delovni skupini sodeluje tudi en učenec. 2x na mesec je izbor malice in kosila po željah učencev, posameznega oddelka.	1	2%	10%	40%
	v sklopu šolske prehrane učencem omogočamo dietno prehrano, ki jo potrdi zdravnik in prilagoditev jedilnika učencem, ki iz verskih razlogov ne uživajo svinjine	1	2%	10%	50%
	omogočamo vegetarijanske jedilnike in obroke brez svinjine, ko gre za nemedicinske razloge	1	2%	10%	60%
	na naši šoli upoštevamo medicinsko indicirane prilagoditve ter na prošnjo staršev ali učencev (zadnja triada) prilagodimo brezmesne obroke.	1	2%	10%	70%
	učencem, ki zaradi verskih razlogov nečesa ne jedo, ponudimo drugo hrano.	1	2%	10%	80%
	upoštevamo tudi prehranjevalne navade iz nemedicinskih vzrokov. če nekdo ne je svinjskega mesa, dobi pač neko alternativo.	1	2%	10%	90%
	učencem, ki ne jedo svinjine, omogočimo drugo meso.	1	2%	10%	100%
Veljavni	Skupaj	10	17%	100%	

Q2	Ali ste v sklopu šolske prehrane med vašimi učenci zaznali želje po zagotavljanju prilagojenih obrokov, ki bi izhajali iz načel njihovega verskega ali ne-verskega (svetovnonazorskega) prepričanja?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Da, zaznali smo takšne želje.)	44	75%	76%	76%
	2 (Ne, takšnih želja nismo zaznali.)	14	24%	24%	100%
Veljavni	Skupaj	58	98%	100%	

Povprečje	1.2	Std. Odklon	0.4
-----------	-----	-------------	-----

Q3	Ali lahko navedete, kakšno vrsto versko oziroma nazorsko prilagojene šolske prehrane želijo učenci?							
	Podvprašanja	Enote					Navedbe	
		Frekvence	Veljavni	% - Veljavni	Ustrezni	% - Ustrezni	Frekvence	%
Q3a	Tradicionalno (katoliško) - brezmesni petki, ipd.	13	44	30%	59	22%	13	17%
Q3b	Vegetarijansko	20	44	45%	59	34%	20	26%
Q3c	Vegansko	3	44	7%	59	5%	3	4%
Q3d	Halal (prehrana, skladna z vsemi načeli islamske vere)	27	44	61%	59	46%	27	36%
Q3e	Košer (prehrana, skladna z vsemi načeli judovske vere)	1	44	2%	59	2%	1	1%
Q3f	Drugo (prosim, navedite):	12	44	27%	59	20%	12	16%
	SKUPAJ		44		59		76	100%

Q3f_text	Q3 (Drugo (prosim, navedite):)				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	prehrana brez svinjine.	1	2%	8%	8%
	ne prav halal, le brez svinjine	1	2%	8%	17%
	brez svinjine	5	8%	42%	58%
	samo brez svinskega mesa	1	2%	8%	67%
	prehrana brez svinjskega mesa	1	2%	8%	75%
	islamska, samo z omejitvijo svinjine	1	2%	8%	83%
	mesno živilo zamenjamo z drugim	1	2%	8%	92%
	muslimani - brez svinjine	1	2%	8%	100%
Veljavni	Skupaj	12	20%	100%	

Q4	Ali lahko ocenite, koliko je na vaši šoli učencev, ki želijo šolsko prehrano, prilagojeno zahtevam njihovega verskega oziroma neverskega nazora?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Zgolj nekaj posameznikov)	34	58%	76%	76%
	2 (Prepoznavna manjšina učencev)	9	15%	20%	96%
	3 (Približno polovica učencev)	1	2%	2%	98%
	4 (Večina učencev)	1	2%	2%	100%
Veljavni	Skupaj	45	76%	100%	

Povprečje	1.3	Std. Odklon	0.6
-----------	-----	-------------	-----

Q5	Ali lahko ocenite, koliko je na vaši šoli učencev, ki v sklopu šolske prehrane želijo obroke, ki ne vsebujejo svinjskega mesa in svinjske masti?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Takšnih želja nismo zaznali.)	3	5%	7%	7%
	2 (Zgolj nekaj posameznikov)	27	46%	61%	68%
	3 (Prepoznavna manjšina učencev)	13	22%	30%	98%
	4 (Približno polovica učencev)	1	2%	2%	100%
	5 (Večina učencev)	0	0%	0%	100%
Veljavni	Skupaj	44	75%	100%	
		Povprečje	2.3	Std. Odklon	0.6

Q6	Ali vašim učencem omogočate izbiro obroka, ki ne vključuje svinjskega mesa in svinjske masti							
	Podvprašanja	Odgovori			Veljavni	Št. enot	Povprečje	Std. Odklon
		Da	Ne	Skupaj				
Q6a	pri zajtrku?	13 (62%)	8 (38%)	21 (100%)	21	59	1.4	0.5
Q6b	pri malici?	22 (88%)	3 (12%)	25 (100%)	25	59	1.1	0.3
Q6c	pri kosilu?	24 (96%)	1 (4%)	25 (100%)	25	59	1.0	0.2
Q6d	pri popoldanski malici?	15 (65%)	8 (35%)	23 (100%)	23	59	1.3	0.5

Q7	Ali ste med vašimi učenci zaznali zahtevo za zagotovitev obrokov, ki ne vsebujejo svinjskega mesa in svinjske masti zaradi zdravniško ugotovljene alergije na svinjsko meso in svinjsko mast?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Da)	8	14%	14%	14%
	2 (Ne)	51	86%	86%	100%
Veljavni	Skupaj	59	100%	100%	
		Povprečje	1.9	Std. Odklon	0.3

Q8	Ali vam odločitev, da učencem zagotavljate možnost prilagojene prehrane zaradi nemedicinskih razlogov (med te razloge lahko vključujemo tudi verske in nazorske) prinaša dodatna bremena?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Ne, to storitev uspešno vključujemo v obstoječe finančne, kadrovske in organizacijske vire, namenjene zagotavljanju šolske prehrane.)	13	22%	45%	45%
	2 (Da, vendar to storitev še vključujemo v obstoječe finančne, kadrovske in organizacijske vire, namenjene zagotavljanju šolske prehrane.)	14	24%	48%	93%
	3 (Da, za zagotavljanje te storitve smo morali spremeniti način zagotavljanja šolske prehrane.)	0	0%	0%	93%
	4 (Drugo)	2	3%	7%	100%
Veljavni	Skupaj	29	49%	100%	
		Povprečje	1.7	Std. Odklon	0.8

Q9	Ali lahko odgovor na zgornje vprašanje nekoliko podrobneje pojasnite?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	delavka zadolžena za diete.	1	2%	8%	8%
	ker je potrebno priskrbeti in pripraviti drugačne obroke.	1	2%	8%	17%
	potrebno je imeti v mislih te učence, kar je dodatna obremenitev za kuhinjsko osebje in organizacijo šolske prehrane, poleg vseh ostalih zdravniških diet.	1	2%	8%	25%
	to je vsekakor dodatno breme, ker pomeni za kuhinjo enak postopek kot pri pripravi diet. se pa gibljemo pri zgornji meji števila teh prilagoditev. v primeru povečanja bi preseгли naše prostorske zmožnosti (starejši kuhinjski prostori, pomanjkanje prostora za shranjevanje) in organizacijske (časovna omejitve, ki jo ima pripravljalec diet).	1	2%	8%	33%
	za enkrat nimamo teh potreb, zagotovo pa to za šolo predstavlja dodatno obremenitev kuharja in dodatne stroške same hrane.	1	2%	8%	42%
	- kadrovsko in tehnično je potek dela v kuhinji zelo obremenjujoč in velikokrat se zgodi, da učenci posebej pripravljen obrok sploh ne pojedjo oz. je veliko zavržene hrane iz tega naslova	1	2%	8%	50%
	ker je teh obrokov res zelo malo, je še možno v okviru trenutne sistemizacije zagotoviti prilagoditve, če bi bilo teh primerov več (na primer nad 30%), pa bi imeli tako kadrovske kot tudi finančno nekaj težav.	1	2%	8%	58%
	pri pripravi obrokov pogosteje uporabljamo meso drugega izvora (perutnina, govedina...).	1	2%	8%	67%
	prilagojene prehrane zaradi verskih razlogov nimamo, imamo pa včasih nemedicinsko dieto, ki jo, če je možno ugodimo, v vsakem primeru pa	1	2%	8%	75%

	opravimo razgovor s starši.				
	alternativna prilagoditev je pogosto dražja od klasičnega jedilnika.	1	2%	8%	83%
	veliko dodatnega dela, zato je cena nekoliko višja. rešuje pa nas to, da je tega pri nas še zelo malo. se pa izvajajo vedno hujši pritiski različnih posameznikov zaradi verskih prepričanj.	1	2%	8%	92%
	za izvajanje dietne prehrane oziroma personalizirane prehrane šolske kuhinje nimajo dovolj kapacitet: kadrovskih, prostorskih, finančnih. pri nas učenci iz ponujene hrane izberejo jedi, ki jih želijo uživati.	1	2%	8%	100%
Veljavni	Skupaj	12	20%	100%	

Q10	Ali lahko navedete pglavitne ovire, ki vam preprečujejo, da bi učencem omogočili prilagojeno prehrano zaradi nemedicinskih razlogov (med te razloge lahko vključimo tudi verske in nazorske).	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	časovno-finančne narave	1	2%	6%	6%
	šola je dolžna zagotoviti učencem en obrok dnevno. šolska prehrana ni a la card. otrok si lahko prilagojeno prehrano prinese od doma (kot je že tradicija v tujini). šolska kuhinja ni zmožna pripraviti 1200 kosil dnevno po željah posameznikov - ne zmore kadrovske, časovno in ne prostorske.	1	2%	6%	11%
	neprilagojeni prostori za pripravo, kader	1	2%	6%	17%
	kader in prostor (oboje premalo)	1	2%	6%	22%
	v kolikor naši učenci želijo, jim za tiste dneve, ko je na jedilniku kaj, česar po verskih prepričanjih ne jedo, pripravimo malico brez tega.	1	2%	6%	28%

	omejitev kuhinje, osebja, posode ...	1	2%	6%	33%
	- prostorska stiska, ni fizičnih pogojev za pripravljanje različnih jedilnikov, veliko število obrokov - premalo osebja - pa tudi ti ne bi imeli kje delati, ker je premalo prostora	1	2%	6%	39%
	na šoli imamo razdelilno kuhinjo, hrano nam dostavljajo z druge šole. diete pripravljajo samo na podlagi zdravniškega potrdila, zato tudi mi ne ponujamo alternativnih možnosti.	1	2%	6%	44%
	težave pri pripravi take hrane - premalo osebja v kuhinji.	1	2%	6%	50%
	če popustimo na segmentu verskih razlogov, se nam bo vsul plaz drugih razlogov. rešitev, da se ugodi le zdravstvenim potrebam učencev, se nam zdi razlog sprejemljiv. če bi želeli ugoditi vsem zahtevam staršev, bi bilo potrebno dodatno zaposliti delovno silo v kuhinjah.	1	2%	6%	56%
	smo razdelilna kuhinja(kosil ne pripravljamo sami, ampak jih le razdeljujemo), pri malicah pa smo skoraj popolnoma izključili živila svinjskega izvora,	1	2%	6%	61%
	cena, normativi	1	2%	6%	67%
	zato, ker nismo restavracija, vendar skrbimo za šolsko prehrano, ki bazira na zdravstvenih smernicah in ne verskih prepričanj.	1	2%	6%	72%
	učenci tisti dan pač izpustijo mesni del obroka	1	2%	6%	78%
	finančna sredstva, število zaposlenih, čas	1	2%	6%	83%
	premalo osebja v kuhinji, delavci so obremenjeni že zaradi vse več obrokov, ki so iz zdravstvenih zahtev. premajhna kuhinja. cena malice in kosil.	1	2%	6%	89%
	ni prostorskih in ne kadrovskih pogojev, ki bi že poleg obstoječih diet iz medicinskih razlogov, pripravljali še ostalo.	1	2%	6%	94%

	konkretno za našo šolo: kadrovske ovire, prostorske ovire pri pripravi obrokov, cena malice in cena drugih obrokov.	1	2%	6%	100%
Veljavni	Skupaj	18	31%	100%	

Q11	Želite morda še kaj pripomniti?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	veliko diet je izsiljenih.	1	2%	3%	3%
	javne šole zagotavljamo prehrano v skladu s smernicami zdrave prehrane. prehrana v šoli ni obvezna. osebne želje lahko učenci in starši uresničujejo doma.	1	2%	3%	6%
	svinjine in svinjske masti v naših obrokih nimamo. prevladuje piščančje, puranje meso, ribe, teletina.	1	2%	3%	9%
	ne	5	8%	15%	24%
	ne!	1	2%	3%	27%
	-javni zavodi so zavezani pripravi hrane po načelih smernic zdrave prehrane, kar pomeni, da je tak način prehranjevanja priporočljiv s strani stroke in je ustrezen za populacijo, ki ji je namenjen, zato so zahteve po različnih oblikah prehranjevanja (alternativnih, verski..) nedopustne za javni šolski in vrtčevski prostor. vnašajo nezadovoljstvo med učence, kuhinjsko osebje, organizatorje prehrane, učitelje in starše z očitki: a za prehrano iz verskih prepričanj pa niso potrebna uradna potrdila, za zdravstvene težave pa....in še mnogo podobnih očitkov o privilegijah, rasizmu itd.. tako se srečujemo z včasih prav nemogočimi zahtevami staršev: od tega, da želijo da pripravljamo samo ekološka živila, da veganske in vegetarijanske	1	2%	3%	30%

<p>obroke pripravljamo visoko strokovno, v ločenih posodah. po možnosti celo v drugi kuhinji, prevozi takih jedi iz restavracij...pojavlja se verska nestrpnost, kristijani nam očitajo, da ne bodo več tolerirali prilagoditev za muslimansko vero...enako vegani in vegetarijanci. menimo, da različne oblike prehranjevanja, ki odstopajo od priporočil prehranskih smernic ne sodijo v javne zavode. prehrana ima vendar svoj poglobitveni namen: zadovoljiti potrebe mlademu organizmu po hranilnih snoveh in energiji. šolska kuhinja ni a la cart restavracija. tako kot se je uredilo področje dietne prehrane, se mora urediti tudi področje prehranjevanja alternativni oblik in verskih prepričanj v javnih vzgojno izobraževalnih zavodih.</p>				
<p>ne.</p>	<p>3</p>	<p>5%</p>	<p>9%</p>	<p>39%</p>
<p>večjo težavo vidimo ravnatelj pri obstoječih normativih, ki veljajo v kuhinji (število priprave obrokov, upoštevanje diet...). na kar se opozarja že vrsto let.</p>	<p>1</p>	<p>2%</p>	<p>3%</p>	<p>42%</p>
<p>naš šolski sistem je glede organizacije prehrane zelo dober, si ne moremo privoščiti a la cart storitev. mizš nam financira kuharja samo za malico in ne kosilo., ker velja že 50 let prepričanje, da kosilo v šoli ni obvezno. vsi dodatni obroki po želji otrok pomenijo dodatno delo oz. storitev kuharja. starši, katerih otroci obiskujejo šolo tudi v tujini, povedo, da je priprava vsakodnevnega obroka za otroka največji napor. v kolikor bo država financirala možnosti tudi organiziranja drugačnih oblik prehranjevanja, se bomo zagotovo prilagodili tudi vsem željam otrok. na šoli smo imeli 1 ali 2 učenca, ki nista jedla mesa. meso na jedilniku ni bilo vsaki dan, takrat, ko je bilo si ga nista vzela. pojedla sta več priloge in zelenjave.</p>	<p>1</p>	<p>2%</p>	<p>3%</p>	<p>45%</p>

v slovenskih šolah, napram šolam v evropi ali kar v svetu, je maksimalno poskrbljeno za prehrano otrok. v razvitih zahodnih državah praviloma učenci sami prinesejo v šolo obrok, ki jim ga pripravijo starši doma. za te namene večinoma nimajo ne kuhinj ne jedilnice. državne šole zagotovo ne, privatne pa odvisno od zneska, ki ga plačajo starši.	1	2%	3%	48%
šolska prehrana je dobro organizirana, ne more pa se prilagajati vsem posebnostim. zagotavljanje medicinsko pogojenih diet zahteva ogromno pozornosti. napake pa lahko ogrozijo zdravje učencev, zato je za te primere potrebno skrbeti. menim, da je to šola dolžna zagotavljati. več pa ne.	1	2%	3%	52%
trenutno uspemo vzdrževati komunikacijo s starši teh otrok in učencev, kjer jih opozorimo na morebitne slabosti tako prilagojenih (vegi, brez svinjine ali govedine) obrokov, saj je občasno težko ali celo nemogoče zagotavljati uravnotežen obrok, kar starši in skrbniki sprejemajo z razumevanjem.	1	2%	3%	55%
hvala. lep dan.	1	2%	3%	58%
/	6	10%	18%	76%
pričakujemo navodila ministrstva za enotno postopanje. predvsem pa podlago v utemeljenih programskih smernicah, ki sedaj o drugih oblikah prehrane (veganska, vegetarijanska, ...) ne govorijo v smislu ustrezne prehrane za odraščajoče šolarje.	1	2%	3%	79%
mislim, da bi se vsi morali prilagoditi deželi, kamor pridejo, tako kot se moramo mi, če gremo v tujino. dokler je tega malo, se še da urediti, če pa bo pritiskov zaradi verskih prepričanj vedno več, pa bo nastal problem.	1	2%	3%	82%
težave zaznavamo samo pri svinjskem mesu, druge ne.	1	2%	3%	85%
otroke oz. učence je potrebno enakovredno	1	2%	3%	88%

	obravnavati, če poskrbimo za tradicionalne - katolike se mi zdi potrebno poskrbeti tudi za ostale, drugačne veroizpovedi.				
	7	1	2%	3%	91%
	že medicinsko potrjenih diet je ogromno. dietnega kuharja pa šole nimamo. sestavine za dietno in drugačno prehrano so cenovno dražje. učenci gotovo niso lačni. zaradi svojega prepričanja lahko vzame pri kosilu npr testenine brez omake, po svoji izbiri. ni prav, da je najpomembnejša tema v šolah prehranjevanje učencev. na katerem mestu je vzgoja in izobraževanje?	1	2%	3%	94%
	uvedli smo dan brez mesa enkrat tedensko, v precejšnji meri pa smo tudi zmanjšali uporabo svinjskega mesa v obrokih za vse uporabnike šolske prehrane.	1	2%	3%	97%
	prilagodijo naj se tisti, ki vstopajo v okolje druge kulture ali vere	1	2%	3%	100%
Veljavni	Skupaj	33	56%	100%	

4.2. MAGNETOGRAM DELA INTERVJUJA DR. NEDŽADA GRABUSA Z NOVINARKO KATARINO VUKOVIČ V ODDAJI SVETO IN SVET NA TELEVIZIJI SLOVENIJA²¹

Katarina Vukovič:

Zdaj bi vas še vprašala še o odnosu s slovensko državo. Dejali ste, da je velik problem ideološki koncept razumevanje religije. Citiram vas: »Mi smo se trudili, da bi določenim uradnikom oziroma odgovornim osebam v državi pojasnili, zakaj je pomembno imeti takšen koncept, kot ga imata Hrvaška in Avstrija, kar se tiče islamske skupnosti. Niso nas razumeli, oni izvajajo eksperiment z muslimani na svoj način«. Zdaj bi vas prosila, da najprej poveva, kakšen je pravzaprav koncept v Avstriji in na Hrvaškem, da bomo razumeli, v čem je sploh problem.

Dr. Nedžad Grabus:

Na svetu obstajajo različni modeli, kako se organizira verska skupnost oziroma izvaja verska svoboda kot takšna. Mi imamo tukaj en zgled, ki je že od avstro-ogrškega časa, v katerem je avstro-ogrška oblast poskušala organizirati islamsko skupnost na nivoju Bosne in Hercegovine, ki je potem sledila drugim državam, Hrvaški in Sloveniji, in seveda je bil to tudi zgled za druge verske skupnosti v bivši Jugoslaviji in v določenih državah v jugovzhodni Evropi. Tukaj seveda govorimo o demokratičnih državah. V Avstriji je lahko registrirana ena islamska skupnost, v Sloveniji je to en eksperiment, isto je tudi na Hrvaškem. Slovenska država je tukaj versko svobodo razumela na drugačen način - 10 oseb lahko registrira svojo versko skupnost. Če mene vprašate, če bi ljudje, ki imajo drugačno učenje kot recimo islamska skupnost, organizirali nekaj, kar pri muslimanih mogoče ni sprejeto kot glavni tok, tako imenovani »mainstream«, bi potem oni lahko imeli svojo versko skupnost. Zakaj potrebujemo v Sloveniji verske skupnosti, ki so v določenem smislu zelo podobne islamski skupnosti? Mi to razumemo na takšen način, da država izvaja določen eksperiment in se poskuša »igrati« z muslimani in ne dovoli, da bi se ta verska skupnost kot organizirana popolnoma ukoreninila in razvila, in ravno zaradi tega se bojimo kot predstavniki islamske skupnosti, ki deli svoj pogled na svet z islamsko versko skupnostjo na Hrvaškem, v Bosni ali v Avstriji, da določeni manjši deli teh skupnosti ne bodo predstavljali islama tako, kot ga predstavljamo mi. Dolgoročno je to za Slovenijo kot državo izziv, ampak velik izziv je tudi za islamsko skupnost. Karkoli se zgodi v Sloveniji, če na primer nekdo jutri nekaj pove o islamu, bodo prišli novinarji v Islamsko skupnost [v Republiki Sloveniji] vprašati, kaj se to dogaja. Sicer mi nismo odgovorni za tiste, ki niso znotraj našega sistema, ampak vseeno menimo, da ta eksperiment ni bil prav posrečen za slovensko državo; bomo videli, kaj se bo dogajalo, kot mufti verjetno ne bom več dolgo na tem položaju in se bom lažje s tem ukvarjal samo kot profesor. Zame je to en neuspeh slovenske države in Islamske skupnosti [v Republiki Sloveniji], da v tem obdobju nismo uspeli definirati tega vprašanja in najti rešitev, kot so jo našli v Avstriji in na Hrvaškem.

²¹ TV Slovenija je intervju predvajala na svojem Prvem programu dne 8. 5. in 14. 8. 2019. Na spletnem portalu MMC si ga je mogoče (po predhodni prijavi ali enostavni registraciji) ogledati prek [tega naslova](#). V tem magnetogramu je prepisan odlomek tega intervjuja iz časovnega intervala med 25.32 in 35.33.

Katarina Vukovič:

Kje pa vi vidite vzrok za ta eksperiment, je to strah ali kaj drugega?

Dr. Nedžad Grabus:

Jaz mislim, da je tukaj neinformiranost. Če se v Sloveniji govori o svobodi, mogoče ljudje to drugače dojemajo ali razumejo kot v drugih državah in to je tudi vprašanje religije. V Sloveniji je registriranih več kot 40 različnih krščanskih cerkva in zdaj so registrirane tudi določene muslimanske. Če bi se recimo registrirala Ahmadija, ena [islamska] ločina, potem mi je to razumljivo, ker oni verujejo, da je po Mohamedu še en poslanec. Dobro, gre za različne poglede, še vedno govorijo o islamu, ampak imajo določene razlike. Če pa [pridejo] ljudje, ki razumejo islam enako, kot ga razume večina ljudi v Sloveniji, potem je popolnoma napačno dovoliti, da se takšne zadeve registrirajo. Zakaj? Ljudje, ki so člani Katoliške Cerkve, ponavadi ne hodijo na maše v Evangeličansko cerkev, tako je tudi z drugimi cerkvami. Tukaj imamo mi problem, naj to zdaj odprto povem, določeni obveščevalni krogi pridejo k nam in nam povejo, takole: mi smo zasledili določene osebe, ki so problematične in hodijo v vašo džamijo in tudi v to drugo. Mi nismo policisti, mi ne moremo kontrolirati ljudi, kakšni so in kdo so in tako dalje. Ampak v resnici se kot organizirana skupnost srečujemo s problemom. Kot skupnost bi lahko prepovedali določeni osebi, za katero menimo, da ima ekstremne ideje, da prihaja v našo skupnost, kar smo večkrat tudi naredili, ker nočemo, da bi bili kot skupnost zaznamovani, in da bi zapirali vrata svojemu delovanju v Sloveniji, posebej mladim osebam, ki imajo slovensko in muslimansko identiteto, ki so odraščali v Sloveniji in hočejo imeti stabilno identiteto v svoji veri. Da bi to razumeli, moramo imeti resen dialog in pogovor s tistimi, ki razumejo zadeve v Sloveniji v širšem kontekstu. Ni dovolj, da se tukaj s tem vprašanjem ukvarja samo Urad za verske skupnosti, ni dovolj, da se s tem vprašanjem ukvarjajo samo določene vladne službe, ampak mora biti tu konsenz širših dejavnih ljudi v Sloveniji, ki razumejo ta vprašanja, in da mi povemo občasno tudi svoje mnenje. Seveda to ne bo nič spremenilo, kaj mufti zdaj govori, ampak hočem povedati, da smo zaskrbljeni v tem smislu kot islamska skupnost, v kateri smeri se razvija učenje in življenje muslimanov v Sloveniji, izolacija, getoizacija muslimanov v Sloveniji, ukvarjanje z marginalnimi zadevami, zadevami obleke, zadevami drugačnega manifestiranja religije, pogleda na svet. [Takšna obravnava] bo muslimane obeležila, getoizirala jih bo in potem ne bodo imeli kredibilnosti ne v Sloveniji ne širše, da bi lahko sodelovali v širši družbi kot resen dejavnik. In to nas v islamski skupnosti, ne samo v Sloveniji, ampak širše, zelo skrbi in tukaj moramo biti zelo resni in pozorni na ta vprašanja.

Katarina Vukovič:

Se mi zdi, da bi bilo morda dobro pravzaprav pojasnjevati te zadeve večkrat in bolj, ker se mi zdi, da pravzaprav ljudje islam štejejo kot vsi so enaki, se pravi, tudi radikalni islamisti in čisto običajni verniki. Ko se sliši beseda islam, se enostavno pomisli na najhujše, saj zdaj, recimo od teh nebotičnikov v New Yorku, pa vse do danes.

Dr. Nedžad Grabus:

Ravno zaradi tega smo v islamski skupnosti zelo občutljivi. Če potem odpiramo takšna vprašanja, imamo veliko odgovornosti, ampak nimamo možnosti udejevanja, nimamo možnosti, da bi reagirali v določenih primerih. To je bila moja ideja, to ne pomeni, da je to edina legitimna in da je to edina možna, mogoče ni. Ampak hočemo, da se sliši naš pogled na to vprašanje. Če pogledate primerjavo Hrvaške in Slovenije, vem, da mogoče zdaj ni najboljši čas, da bi se nekaj pozitivnega v Sloveniji kar se tiče

Hrvaškega primera v tem smislu govorilo, ampak to je resnica. Kar se tiče verskega vprašanja, je na Hrvaškem to bolj urejeno kot v Sloveniji, tudi v Avstriji je tako. Moja naloga kot muftija je, da to javno in glasno povem. Tukaj jaz ne govorim samo v svojem imenu, ampak govorim v imenu ljudi, ki se čutijo kot muslimani, ki hočejo živeti kot muslimani. Ampak nas skrbi ravno ta primer, da se dogaja, da oseba, ki je, ne vem, pridigar, pride v Slovenijo, nekaj govori, potem se [le-to] pet let nekaj omenja, vsi nas prihajajo spraševati, kaj se to dogaja. S tem človekom ali s takšno osebo ali s to organizacijo nimamo nikakršnih kontaktov ali zveze in na koncu moramo za to vsi odgovarjati. To so zelo resna vprašanja, institucionalna vprašanja, to niso individualna vprašanja. Vem, da v Sloveniji ni problemov, ljudje normalno živijo. Samo v letu 2018 je v Slovenijo prišlo več kot 15.000 delavcev iz Bosne, muslimanov, in tako bo tudi naprej. Ljudje imajo normalno življenje. Ampak če govorimo o bodoči vlogi islamskega kulturnega centra, o vlogi islamske skupnosti, so to bistvena vprašanja, to so zelo resna vprašanja in mi v islamski skupnosti ne smemo zamolčati te zadeve, o teh zadevah se moramo pogovarjati in seveda bodo morali potem o njih nekaj povedati tudi tisti, ki odgovarjajo v državi.

4.3. INFORMACIJA O REGISTRACIJI ISLAMSKIH SKUPNOSTI V AVSTRIJI IN NA HRVAŠKEM

AVSTRIJA

Avstrija pozna tri kategorije verskih skupnosti, in sicer:

1. zakonsko priznane verske skupnosti,
2. nepriznane verske skupnosti po zakonu iz leta 1998 oziroma »uradno registrirane religijsko-denominacijske skupnosti« (staatlich eingetragene religiöse Bekenntnisgemeinschaft²²) in
3. društva²³.

Zakonsko priznane verske skupnosti uživajo status pravnih oseb (korporacij) javnega prava in imajo določene privilegije na fiskalnem področju in na področju izobraževanja. Pogoji za zakonsko priznanje verskih skupnosti (v skladu z Zakonom o priznanju iz leta 1874) so na podlagi Zakona o pravnem statusu verskih skupnosti iz leta 1998 med drugim dvajsetletno delovanje v Avstriji, od tega delovanje najmanj 10 let v obliki pravne osebnosti v smislu zakona iz leta 1998, in da mora imeti verska skupnost članstvo v deležu najmanj 0,2 odstotka vsega prebivalstva iz zadnjega popisa (približno 16.000 vernikov; v RS bi to znašalo približno 4.000 vernikov). Do uveljavitve zakona iz leta 1998 so priznane verske skupnosti ohranile pridobljeni status. Nepriznane verske skupnosti lahko po zakonu iz leta 1998 z registracijo postanejo pravne osebe zasebnega prava. V postopku registracije nepriznane verske skupnosti mora vlagatelj zahteve dokazati, da ima ta verska skupnost najmanj 300 članov, ki stalno prebivajo v Avstriji in niso pripadniki druge verske skupnosti. V skladu z Zakonom o društvih iz leta 2002 se lahko verske skupnosti organizirajo tudi v pravnoorganizacijski obliki društva, v takem primeru imajo enak položaj kot ostala ideološka društva.²⁴

Umestitev islamskih skupnosti

Islamska verska skupnost v Avstriji (Islamische Glaubensgemeinschaft in Österreich – IGGiÖ) in Alevitska verska skupnost (Alevitische Glaubensgemeinschaft in Österreich - ALEVI)²⁵ oziroma Islamska alevitska verska skupnost²⁶ imata status status zakonsko priznanih verskih skupnosti.

²² Tako R. Potz, v: D. Čepar, B. Ivanc: Legal Aspects of Religious Freedom, Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti. Ljubljana, 2008, str. 276.

²³ R. Potz, v: G. Robbers (ed.), State and Church in the European Union, Second Edition, Nomos, Baden-Baden, 2005, str. 401.

²⁴ Ibidem, str. 393-401.

²⁵ <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/kultusamt/kirchen-und-religionsgemeinschaften.html>

²⁶ Tako R. Potz, v: G. Robbers, W. Cole Durham, Jr., D. Thayer: Encyclopedia of law and religion, Urad Brill Nijhoff. Leiden, 2016, str. 17.

Skupnost stare alevije vere v Avstriji (AAGÖ) (Alt-Alevitische Glaubensgemeinschaft in Österreich - AAGÖ) in Islamsko-šiiitska verska skupnost v Avstriji (Islamische-Schiitische Glaubensgemeinschaft in Österreich - Schia) imata status nepriznanih verskih skupnosti po zakonu iz leta 1998²⁷.

Islamska verska skupnost Avstrije je ponovno začela delovati leta 1979, in sicer na podlagi posebnega islamskega zakona iz leta 1912. Ta skupnost naj bi predstavljala vse muslimane v Avstriji, ne glede na njihovo pripadnost različnim pravnim šolam in skupinam. V njej so bili izenačene sunitske in šiitske skupine. Politika in javnost sta ji priznali status uradnega predstavnika vseh muslimanov v Avstriji, vendar več islamskih skupin (alevitskih in šiitskih) predstavnštva te krovne islamske verske skupnosti ni priznavalo²⁸.

V 2010 se je kot nepriznana verska skupnosti po zakonu iz leta 1998 registrirala »Islamska alevitska verska skupnost«, katere registracijo je pristojni državni organ (Kultusamt) sprva zavrnil. Razlog za zavrnitev je bilo stališče, da imajo islamske skupnosti že svojega predstavnika (Islamsko verska skupnost v Avstriji), zato registracija druge islamske skupnosti, ki bi uporabilo oznako – islamska, ni možna. Avstrijsko ustavno sodišče je glede navedenega zavrnilnega stališča ugotovilo, da to krši ustavo in človekove pravice, saj avstrijski pravni red ne vsebuje pravila o dopustnosti obstoja samo ene in edine islamske religije oziroma verske skupnosti po zakonu iz leta 1998 in da nasprotuje 9. členu Evropske konvencije o človekovih pravicah (pravici do verske svobode). Dunajski strokovnjak za religije dr. Richard Potz je komentiral zadevno sodbo avstrijskega ustavnega sodišča in ugotovil, da po zadevni sodbi ni več nobenega razloga, ki bi drugim islamskim skupnostim onemogočal uporabo oznake »islamska« oziroma sklicevanje na »islamskost« skupnosti²⁹.

Napovedi dr. Potza so se uresničile. Leta 2013 se je kot nepriznana verska skupnosti po zakonu iz leta 1998 registrirala »Islamsko-šiiitska verska skupnost v Avstriji«³⁰. V letu 2015 sprejeti Zakon o islamu (Bundesgesetz über die äußeren Rechtsverhältnisse islamischer Religionsgesellschaften – Islamgesetz 2015) ureja posebne pravice tako »Islamske verske skupnost v Avstriji« kot tudi »Islamske alevitske verska skupnost v Avstriji«³¹.

²⁷ Glejte: <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/agenda/kultusamt/kirchen-und-religionsgemeinschaften.html>, 19. 9. 2019.

²⁸ Glejte: <https://religion.orf.at/lexikon/stories/2553241/>, 19. 9. 2019.

²⁹ Glejte: http://religionv1.orf.at/projekt03/news/1012/ne_101217_aleviten_fr.htm, 19. 9. 2019

³⁰ Glejte: <https://religion.orf.at/stories/2654488/>, 19. 9. 2019.

³¹ Glejte: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2015_I_39/BGBLA_2015_I_39.pdf#sig, 19. 9. 2019.

HRVAŠKA

Hrvaško pravo o verskih skupnosti glede na različne pravne podlage razlikuje med petimi glavnimi razredi in več podrazredi verskih skupnosti³², in sicer:

- 1) Katoliška cerkev in njene pravne osebe, ki imajo sklenjen Sporazum med Republiko Hrvaško in Svetim Sedežem o pravnih zadevah 1997;
- 2) ostale obstoječe verske skupnosti po prvem odstavku 5. člena Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti iz 2002, in sicer:
 - a) tiste, ki se niso uspele pravočasno registrirati;
 - b) tiste, ki so sklenile sporazum, dogovor, pogodbo z Vlado RH. (Pogoji vlade so bili: delovanje od 6. Aprila 1941 dalje, več kot 6000 priopadnikov, gre za zgodovinsko versko skupnost iz evropskega kulturnega kroga.);
 - c) tiste, ki bi lahko sklenile dogovor iz 2b, pa ga niso;
- 3) novo ustanovljene verske skupnosti po drugem odstavku 5. člena Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti, in sicer:
 - a) tiste iz 3. razreda, ki jim je kljub vsemu uspelo skleniti sporazum z vlado;
 - b) tiste iz 4. in 5. razreda, ki jim je kljub vsemu uspel vpis v evidenco;
- 4) verske skupnosti, ki so se registrirale kot združenja/društva (udruge) in pridobile pravno osebnost;
- 5) verske skupnosti, ki se niso registrirale kot društva in niso pridobile pravne osebnosti.

Umestitev islamskih skupnosti:

Islamska skupnost v Republiki Hrvaški se uvršča v razred in podrazred 2b, saj ima s hrvaško vlado sklenjen sporazum - Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Islamske zajednice u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa iz leta 2002.

Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti iz leta 2002 in navedeni sporazum med Islamsko skupnostjo v Republiki Hrvaški in Vlado Republike Hrvaške ne vsebujeta določb, ki bi urejale združevanje vseh muslimanov v eni islamski skupnosti - Islamski skupnosti v Republiki Hrvaški oziroma urejale enotnost islamske religije na Hrvaškem. Iz podatkov, ki smo jih pridobili na sedežu Sveta³³, je razvidno, da je na Hrvaškem registriranih več verskih skupnosti iste veroizpovedi (npr. Judovska skupnost Bet Izrael, ki se je odcepila od Zveze judovskih občin na Hrvaškem) in da istost veroizpovedi ni razlog za zavrnitev registracije verske skupnosti.

³² Tako I. Padjen, v: G. Robbers, W. Cole Durham, Jr., D. Thayer: Encyclopedia of law and religion, Urad Brill Nijhoff. Leiden, 2016, str. 73 in 74.

³³ Inštitut za društvena istraživanja, Zagreb, korespondenca G. Lesjak, 19. 9. 2019.